

IBDIS | We know
books
RACHEL CUSK

EXCELENȚĂ

Traducere din limba engleză
ADRIANA BĂDESCU

LITERA
București

Bărbatul care stătea lângă mine în avion era atât de înalt, încât nu încăpea în scaun. Coatele îi tot ieșeau în afara rezemătoarelor, iar genunchii îi erau lipiți de scaunul din față, astfel că de câte ori se mișca, persoana de acolo se întorcea și-i arunca priviri iritate. Omul s-a răsucit, încercând să-și încrucișeze și să-și descrușișeze picioarele, și l-a lovit fără să vrea pe cel de alături.

– Scuze, a spus el.

A rămas nemișcat vreme de câteva minute, respirând adânc pe nas, cu mâinile încleștate în poală, dar în scurt timp a început să se agite și a încercat să-și schimbe din nou poziția picioarelor; drept urmare, toate cele trei scaune din față s-au zgâlțâit înainte și-napoi. Până la urmă, l-am întrebat dacă vrea să facem schimb de locuri, dat fiind că al meu era la culoar, și a acceptat entuziast, de parcă i-aș fi oferit o oportunitate de afaceri.

– De obicei călătoresc la clasa business, mi-a explicat în timp ce treceam unul în locul celuilalt. Acolo ai considerabil mai mult spațiu pentru picioare. S-a întins ocupând o parte de culoar și, rezemându-și ușurat capul de spătarul scaunului, mi-a spus: Vă mulțumesc foarte mult.

Avionul a început să ruleze încet pe pistă. Vecinul meu a oftat mulțumit și a părut să adoarmă instantaneu. O însoțitoare de zbor s-a apropiat și s-a oprit în dreptul picioarelor lui.

– Domnule! i s-a adresat. Domnule?

El s-a trezit tresărind și s-a retras cu greu în spațiul îngust pentru ca ea să poată trece. Avionul s-a oprit vreme de câteva minute, apoi a zvâcnit înainte și s-a oprit din nou. Prin geam se vedea în față un șir de aeronave care-și așteptau rândul. Vecinul meu a reînceput să moțăie, și în scurt timp picioarele lui s-au întins din nou de-a latul culoarului. Însoțitoarea de zbor s-a întors.

– Domnule? Culoarul trebuie să fie liber, pentru decolare.

El s-a ridicat mai bine în scaun.

– Scuze, a spus.

Când femeia s-a îndepărtat, am văzut cum capul îi aluneca iar în piept. Afară, peisajul cenușiu era acoperit de pâclă, lăsând impresia că se contopea cu cerul înnorat, în benzi orizontale cu o variație atât de subtilă a tonurilor, încât aproape că aducea cu marea. Pe scaunele din față, o femeie și un bărbat

vorbeau. „E atât de trist“, a spus ea, primind drept răspuns doar un mormăit. „E foarte trist“, a repetat femeia. S-a auzit un răpăit de pași pe culoarul mochetat, iar însoțitoarea de zbor și-a făcut din nou apariția. A pus o mână pe umărul vecinului meu și l-a scuturat ușor.

– Mă tem că va trebui să vă rog să nu vă mai țineți picioarele în drum.

– Îmi pare rău, a zis el. Mi-e greu să stau treaz.

– Mă văd nevoită să vă rog s-o faceți, a insistat însoțitoarea de zbor.

– Noaptea trecută nu am dormit deloc.

– Mă tem că asta nu este problema mea. Îi puneți pe ceilalți pasageri în pericol dacă blocați culoarul.

Bărbatul și-a frecat obrajii și și-a schimbat poziția în scaun. Și-a scos telefonul din buzunar, s-a uitat la ecran și l-a pus la loc. Însoțitoarea de zbor a așteptat, privindu-l atent. În cele din urmă, parcă mulțumită de atitudinea lui supusă, a plecat. El a scuturat din cap și a schițat un gest mimând imposibilitatea de a înțelege, către un public nevăzut. Era trecut de patruzeci de ani, avea un chip deopotrivă arătos și banal, iar hainele ce-i îmbrăcau trupul înalt aveau neutralitatea curată și îngrijită a ținutei de weekend tipice pentru un om de afaceri. Purta la încheietura mâinii un ceas din argint masiv și în picioare pantofi din piele care păreau noi; emana un aer de masculinitate anonimă efemeră, ca un soldat în uniformă. Între timp, avionul înaintase în șir și acum

vira într-un arc de cerc larg spre zona de decolare. Pâcla se transformase în ploaie și stropii se scurgeau pe geam. Bărbatul privea afară, la pista udă, cu o expresie extenuată. Zgomotul motoarelor creștea în jurul nostru; în cele din urmă, avionul s-a urnit, apoi s-a ridicat înclinându-se și zgâlțâindu-se prin straturile de nori groși, vătuiți. O vreme, rețeaua de un verde șters a câmpurilor de sub noi, cu casele ca niște cărămizi și pâlcurile de copaci înghesuiți, a continuat să se ițească prin spărturile sporadice din stratul cenușiu, înainte ca acesta să se închidă deasupra lor. Bărbatul a oftat din nou, adânc, și după câteva minute a adormit iar, cu capul căzându-i în piept. Luminile din plafon s-au aprins și a început forfota. Nu peste mult timp, însoțitoarea de zbor a ajuns în dreptul scaunelor noastre și a constatat că bărbatul adormit își întinsese picioarele pe culoar.

– Domnule? Mă scuzați! Domnule!

El și-a înălțat capul și s-a uitat în jur năuc. Când a văzut-o pe însoțitoarea de zbor stând lângă căruciorul de servit, și-a retras picioarele încet și cu efort ca să-i facă loc. Femeia l-a privit cu buzele pungite și sprâncenele ridicate.

– Vă mulțumesc, i-a spus cu un sarcasm abia disimulat.

– Nu e vina mea, a replicat el.

Ochii ei fardați s-au oprit o clipă asupra lui, cu o expresie rece.

– Încerc doar să-mi fac treaba, a declarat ea.

- Îmi dau seama. Dar nu e vina mea că rândurile de scaune sunt atât de apropiate între ele.

A urmat o pauză în cursul căreia cei doi s-au privit reciproc.

- Va trebui să discutați această problemă cu compania aeriană, a spus ea apoi.

- O discut cu dumneavoastră.

Însoțitoarea de zbor și-a încrucișat brațele la piept și a ridicat bărbia.

- În general călătoresc la clasa business, a adăugat bărbatul, așa că de obicei nu am nici o problemă.

- Pe această rută nu oferim locuri la clasa business. Dar există multe alte companii aeriene care o fac.

- Deci dumneavoastră îmi sugerați să călătoresc cu o altă companie.

- Exact.

- Superb! Mulțumesc foarte mult, a zis el.

Și a scos un soi de râs scurt, acid, când ea s-a îndepărtat. O vreme a continuat să zâmbescă stinger, așa cum ar fi făcut cineva care ar fi pășit din greșeală pe scena unui spectacol, apoi, aparent pentru a-și masca sentimentul de vulnerabilitate, s-a întors spre mine și m-a întrebat de ce călătoream spre Europa.

I-am răspuns că sunt scriitoare și că mă duceam să țin o prelegere la un festival literar.

Imediat, pe chipul lui s-a așternut o expresie de interes politicos.

– Soției mele îi place mult să citească. E înscrisă într-un club de lectură. După un moment de tăcere, m-a întrebat: Și ce anume scrieți?

Am spus că mi-e greu să explic, iar el a încuviințat. A bătut darabana cu degetele pe propria-i coapsă în vreme ce marca un ritm sacadat cu pantofii pe podeaua mochetată. Și-a scuturat capul dintr-o parte în alta și și-a trecut degetele prin păr, masându-și viguros scalpul.

– Dacă nu vorbesc, risc să adorm din nou.

O spusese pe un ton pragmatic, de parcă era obișnuit să rezolve probleme cu prețul propriilor sentimente, dar când am întors privirea spre el am văzut cu surprindere pe fața lui o expresie rugătoare. Avea ochii înroșiți pe margini, cu albul îngălbenit, iar părul tuns cuminte i se zburlise acolo unde îl frecase.

– Se pare că reduc nivelul de oxigen în avion înainte de decolare pentru ca pasagerii să devină somnolenți, mi-a spus, așa că n-ar trebui să se plângă atunci când oamenii chiar adorm. Am un prieten care e pilot, el mi-a povestit asta.

Ciudat în privința acestui prieten era faptul că, în ciuda profesiei lui, era un susținător fanatic al protejării mediului. Conducea o mașinuță electrică și casa lui era alimentată exclusiv cu energie solară și eoliană.

– Când vine la noi la masă, în timp ce noi, ceilalți, suntem chercheliți, el își face veacul lângă coșurile

de gunoi, sortând ambalajele de la mâncare și sticlele goale. Pentru el, vacanța înseamnă să-și care singur toate catrafusele pe vreo coastă muntoasă din Țara Galilor și să stea în cort pe ploaie vreme de două săptămâni, vorbind cu oile.

Și totuși, același individ își puneia cu regularitate uniforma și urca la manșa unei dihăanii de avion de cincizeci de tone ca să ducă un grup de petrecăreți gata afumați până în Insulele Canare. Nici nu puteai găsi o rută de zbor mai proastă, și totuși prietenul lui o parcurgea de ani întregi. Lucra pentru o companie aeriană ieftină, care făcea cele mai drastice economii, și, după toate aparențele, pasagerii ei se purtau ca animalele de la grădina zoologică. Îi ducea acolo albi și-i lua înapoi tuciurii, și, cu toate că avea un salariu mai mic decât toți prietenii lui, își dona jumătate din bani în scopuri caritabile.

– Chestia e, a adăugat vecinul meu de scaun cu un aer perplex, că e un tip chiar de treabă. Îl știu de ani buni și, cu cât situația e mai grea, cu atât mai amabil este. Mi-a povestit odată că există în cockpit un ecran pe care pot urmări tot ce se întâmplă în avion. Și zicea că la început nici nu se putea uita, fiindcă i se părea foarte deprimant să vadă cum se comportau oamenii aceia. Dar după un timp căpătase un fel de obsesie și se uitase la sute de ore de asemenea înregistrări. E cam ca meditația, mi-a explicat el. Totuși, eu n-aș suporta să lucrez într-o asemenea lume. Primul lucru pe care l-am făcut când

m-am pensionat a fost să-mi rup cardul de pasager fidel. Și jur că n-aș mai pune mâna vreodată pe așa ceva.

I-am spus că mi se părea prea tânăr ca să se fi pensionat.

– Aveam pe ecranul computerului un tabel pe care-l botezasem „Libertate“, mi-a mărturisit el cu un zâmbet pieziș. Erau de fapt niște coloane cu cifre care trebuiau să ajungă la un total anume, moment în care puteam să ies la pensie.

Fusese directorul unei companii de management global, o funcție care implica deplasări frecvente. Spre exemplu, nu rareori i se întâmpla să călătorească în Asia, America de Nord și Australia – toate în decurs de numai două săptămâni. O dată zburase în Africa de Sud pentru o ședință și se întorsese imediat ce aceasta luase sfârșit. De mai multe ori calcula împreună cu soția lui unde era jumătatea drumului între locurile în care se găseau la un moment dat și se întâlneau acolo pentru o vacanță. O dată, când sucursala austral-asiatică a companiei intrase în faliment, iar el fusese nevoit să rămână acolo până la finalizarea procedurilor, nu-și mai văzuse copiii vreme de trei luni. Începuse să muncească la vârsta de optsprezece ani, iar acum avea patruzeci și șase, și spera să fie destul de sănătos pentru a trăi fără să muncească tot atât cât trăise muncind. Avea în Cotswolds o casă în care abia dacă punea piciorul și un garaj plin cu biciclete, schiuri și echipamente

IBRIS | We know books

sportive pe care nu avusese niciodată vreme să le folosească; avea rude și prieteni cărora în ultimii douăzeci de ani aproape că nu le spusese niciodată mai mult de „salut“ și „la revedere“, dat fiind că de obicei ori pleca undeva și trebuia să se pregătească ducându-se la culcare devreme, ori se întorcea de undeva extenuat. Citise undeva despre un tip medieval de pedeapsă care presupunea încarcerarea prizonierului într-un spațiu special construit, astfel încât să-l împiedice să-și întindă complet membrele în orice direcție, și cu toate că simplul gând la așa ceva fusese suficient pentru a-i stârni sudori reci, metoda întruchipa destul de bine felul în care trăise el până acum.

L-am întrebat dacă ieșirea din închisoarea aceea se ridicase la nivelul sugerat de titlul tabelului.

- E interesantă întrebarea. Am constatat că, de când am renunțat la muncă, intru mereu în conflicte cu alte persoane. Soția și copiii se plâng că acum stau acasă tot timpul și că încerc să-i controlez. N-au spus propriu-zis că visează ca lucrurile să revină la starea anterioară, dar știi că asta gândesc.

Nici nu-i venea să creadă, de pildă, cât de târziu dormeau dimineața. În toți anii aceia în care pleca de acasă înainte de ivirea zorilor, gândul la trupurile lor adormite în întuneric îi dăduse deseori senzația că avea un rost, că era protector. Dacă și-ar fi dat seama cât de leneși erau de fapt, probabil că și-ar fi schimbat părerea. Uneori trebuia să aștepte până la

ora prânzului ca ei să se trezească: începea să intre în camerele lor și să tragă perdelele, așa cum făcea tatăl lui în fiecare dimineață când era el copil, și era uimit de ostilitatea pe care le-o stârnea acest lucru. Încercase să le structureze orele de masă – mâncau, așa cum descoperise, feluri diferite, la ore diferite – și să instituie un program de exerciții fizice, iar acum se străduia din greu să se convingă de faptul că revolta virulentă pe care o iscaseră măsurile lui era o dovadă a necesității lor.

– Petrec mult timp vorbind cu menajera, mi-a spus. Vine la ora opt. Zice că ea se confruntă de mulți ani cu problemele astea.

Îmi povestea totul cu un aer de confidențialitate stânjenită, care sugera clar că vorbea nu pentru a stârni consternare, ci mai degrabă pentru a întreține atmosfera. Un surâs critic îi juca pe buze, dezvăluind un șir de dinți albi și puternici. Devenise mai animat pe măsură ce mi se destăinuise, iar atitudinea lui disperată, cu priviri furibunde, lăsase loc expresiei joviale de *raconteur*. Aveam impresia că erau lucruri pe care le mai spusese și înainte și pe care îi plăcea să le repete, de parcă abia ce-ar fi descoperit forța și plăcerea oferite de retrăirea respectivelor evenimente după ce le fusese îndepărtat veninul. Abilitatea, mi-am dat seama, consta în a rămâne suficient de aproape de ceea ce părea a fi adevărul, fără a permite ca sentimentele în privința lui să-și redobândească puterea asupra ta.